

Informacje o przepisach prawnych regulujących kwestię ochrony dzieci i osób niepełnoletnich oraz inne regulacje prawne w polsko-niemieckiej wymianie młodzieży

O przepisach prawnych – Wstęp

Poniższe zestawienie informuje Państwa o najważniejszych kwestiach prawnych dotyczących opieki nad dziećmi i młodzieżą niepełnoletnią oraz innych uregulowaniach koniecznych do pomyślnego przeprowadzenia polsko-niemieckiej wymiany młodzieży. Ponadto ukazuje różnice, które powinni Państwo uwzględnić zarówno podczas wspólnego przygotowywania się kierownictwa wymiany na spotkanie, jak i przygotowania się obu grup uczestników.

Niech Państwo ustalą jednolite zasady dla uczestników spotkania nawet, jeśli mają one oznaczać dla większości z nich pewne ograniczenia. Proszę uwzględnić przy tym nie tylko kwestie prawne, ale również typowe zachowania dla mieszkańców danego kraju. We własnym kraju, bowiem, są już inne typy zachowań wśród młodzieży pochodzącej z większych miast od młodzieży z obszarów wiejskich.

Także i w tych kwestiach mogą państwo uzyskać informacje w siedzibie Polsko Niemieckiej Współpracy Młodzieży lub w naszych publikacjach:

- Odkryć Polskę – jak przygotować polsko-niemieckie spotkanie młodzieży
- Wskazówki praktyczne przy organizacji polsko-niemieckiej wymiany młodzieży
- Pomoc dla dzieci i młodzieży w Polsce i Niemczech: Czy powinniśmy polecać Polakom tworzenie instytucji ds. młodzieży

Ogólnie

Opiekunowie i organizatorzy wymiany młodzieży są odpowiedzialni za jej niepełnoletnich uczestników. Powinni oni zapoznać się z regulacjami prawnymi, które precyzują odpowiedzialność opiekunów za własne czyny jak i za czyny podopiecznych. W Polsce i w Niemczech różnią się one od siebie. Poniżej następuje krótkie zestawienie najważniejszych uregulowań prawnych obu krajów, ukazujące te różnice. Każde państwo posiada zasadniczą władzę ustawodawczą. Oznacza to, iż obcokrajowców przebywających na obszarze danego kraju obowiązuje prawo ustanowione przez to państwo. Organizatorzy programów wymiany, opiekunowie, a także uczestnicząca w tych programach młodzież powinni stosować się do przepisów tego kraju, w którym odbywa się program. W zakresie przepisów dotyczących ochrony młodzieży i przepisów prawa karnego konieczne jest również wypełnienie obowiązków i przestrzeganie ograniczeń wynikających z własnego ustawodawstwa o tyle, o ile te wymogi i ograniczenia są bardziej restrykcyjne (często pod groźbą wyższej kary) od przewidywanych przez prawo miejscowe.

Treść

1. Ochrona prawna dzieci i młodzieży

- a. Odpowiedzialność opiekunów i organizatorów wyjazdów młodzieżowych
Opiekunowie (rodzaje odpowiedzialności; obowiązek nadzoru w obu państwach; itp.); organizatorzy, podsumowanie najważniejszych regulacji dotyczących odpowiedzialności (dzieci, młodzież niepełnoletnia, ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej, zaniedbanie obowiązku nadzoru; ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków; nawiązywanie kontaktów seksualnych itp.)
- b. Szczególna ochrona dzieci i młodzieży niepełnoletniej w życiu publicznym
(pobyty w restauracjach, klubach nocnych, podczas imprez publicznych, w salonach gier, sprzedaż napojów alkoholowych, palenie tytoniu, odpowiedzialność za naruszenie wyżej wymienionych zasad i przepisów, itp.)

2. Regulacje prawne dotyczące podróży

- a. Organizowanie wyjazdów młodzieżowych

Tabelaryczne zestawienie regulacji prawnych w Polsce (osoby, których one dotyczą, kwalifikacje, ubezpieczenia obowiązkowe)

- b. Prawo transportowe
(przewóz osób przez zagraniczne firmy; transport osób trzecich)

Uwaga

PNWM nie ponosi odpowiedzialności za treść umieszczonych poniżej informacji.
(wykaz skrótów znajduje się na końcu każdego akapitu)

1. Ochrona prawna dzieci i młodzieży niepełnoletniej

a. Odpowiedzialność prawna opiekunów i organizatorów wyjazdów

Opiekun

Rodzaje odpowiedzialności

Podstawowe znaczenie ma tutaj rozróżnienie:

- odpowiedzialności opiekunów za własne czyny
- odpowiedzialności za szkody poniesione przez podopiecznych na skutek działania lub zaniechania ze strony innych osób bądź niezależne od działania innych, a także
- odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez podopiecznych

Pierwszy rodzaj opiera się na zasadzie winy i powstaje wtedy, gdy opiekun sam – poprzez swoje własne działania i zaniechania – wyrządza szkodę. W pozostałych przypadkach opiekun odpowiada za cudze czyny i jego odpowiedzialność może być zupełnie niezależna od tego, czy w konkretnym przypadku sam ponosi winę.

Przykład: W normalnej sytuacji odpowiedzialność za uszkodzenie cudzej rzeczy ponosi ten, kto rzecz tą faktycznie uszkodził i komu można jednocześnie przypisać winę z tego tytułu, to znaczy, że osoba ta wiedziała (lub przynajmniej mogła się spodziewać), iż jej działania doprowadzą do uszkodzenia owej rzeczy, a jednocześnie miała świadomość bezprawności tego działania (to znaczy np. wiedziała, iż niszczy rzecz cudzą a nie swoją własną). W przypadku odpowiedzialności opiekuna za uszkodzenie przez podopiecznego rzeczy należącej do osoby trzeciej wystarczy, że opiekun zaniechał swój obowiązek nadzoru. Nie jest ponosi on bezpośrednio winy za uszkodzenie samej rzeczy (w praktyce nie musi nawet wiedzieć, iż podopieczny wyrządził komuś szkodę), ale odpowiada za podopiecznego.

Obowiązek nadzoru w obu krajach

Jest on najważniejszą podstawą odpowiedzialności opiekunów wymiany. Odpowiedzialność ta może mieć charakter cywilny, administracyjny bądź karny. W pierwszym wypadku mamy do czynienia z odpowiedzialnością odszkodowawczą, a więc uzależnioną od zaistnienia faktycznej szkody na zdrowiu (np. uszkodzenie ciała) lub szkody materialnej (zniszczenie, kradzież itp.). Obowiązek odszkodowawczy opiekuna wynika z dwóch powodów:

- Z faktu osobistej nieodpowiedzialności małoletnich za wyrządzone przez nich szkody, co prowadzi do tego, iż odpowiedzialność tą przejmuje osoba, która jest zobowiązana do sprawowania nad nimi pieczy, jeśli tylko można stwierdzić, że szkoda powstała w związku z nieprawidłowym nadzorem nad małoletnimi

- Z obowiązku pieczy nad osobą małoletnią. Opiekun, który zaniechał wypełnienia tego obowiązku, staje się odpowiedzialny za szkody poniesione przez małoletniego w wyniku tego zaniechania.

Obydwie zasady obowiązują jednakowo w systemach prawnych obu państw. Podstawowe różnice dotyczą wieku, od którego małoletni może warunkowo zostać pociągnięty do odpowiedzialności. Pojęcie dolnej granicy wieku nie jest tutaj zdefiniowane. Zamiast zakładać, że istnieje sztywna granica wiekowa, jest brane pod uwagę na ile ten niepełnoletni działał ze świadomością, tzn. w zależności od tego, czy był on faktycznie w stanie ocenić skutki swojego postępowania. Należy zresztą pamiętać, iż osobista odpowiedzialność małoletniego za wyrządzone przez niego szkody bynajmniej nie wyklucza „równoległej” odpowiedzialności opiekuna. Istnieje ona bowiem do momentu, do którego trwa obowiązek opieki nad małoletnim, a więc w zasadzie do osiągnięcia pełnoletności. Są jednak odstępstwa od tej reguły. Inaczej jest w Polsce w przypadku osób ubezwłasnowolnionych a inaczej w Niemczech w przypadku osób, co do których sąd uznał za konieczne ustanowienie dla nich opiekuna. W stosunku do tych osób obowiązek opieki, a więc również odpowiedzialność opiekuna, trwa także po osiągnięciu pełnoletności przez podopiecznego.

Trzeba również zwrócić uwagę, iż obowiązek odpowiedzialności opiekuna zaostrza się w stosunku do odpowiedzialności własnej małoletniego. Podczas, gdy niezbędnym kryterium tej ostatniej jest wina, (która musi być udowodniona w ewentualnym sporze prawnym), to opiekuna, jeżeli chodzi o szkody wyrządzone przez podopiecznego osobie trzeciej, zwalnia od odpowiedzialności jedynie zajęcie w okolicznościach ściśle określonych w ustawie (brak tzw. winy w nadzorze albo nieuniknioność szkody), których zaistnienie musi udowodnić sam opiekun.

Organizator

Organizatorzy wyjazdów odpowiadają przede wszystkim za szkody powstałe na skutek niewypełnienia zobowiązania w stosunku do uczestników.

W określonych przypadkach organizatorzy mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez opiekunów. Ich odpowiedzialność opiera się na innych zasadach, aniżeli odpowiedzialność opiekunów. Jest to, tzw. odpowiedzialność za osoby, którymi się posłużono.

Rozróżnia się tu dwie sytuacje:

- Opiekun podlega kierownictwu organizatora (to znaczy pozostaje pod jego stałą kontrolą i musi wykonywać jego polecenia. Można tutaj mówić o ograniczonej wolności decydowania opiekuna podporządkowanego kierownictwu organizatora.)
- Opiekun jest w swoich działaniach samodzielny (to znaczy, że nie podlega ani kierownictwu organizatora, ani nie jest związany poleceniami.)

W pierwszym przypadku według prawa niemieckiego organizatora zwalnia od odpowiedzialności sprawowanie kierownictwa nadzoru z wymaganą sumiennością lub pewnością, że szkoda zaistniałaby nawet gdyby się taką sumiennością wykazał. Według prawa polskiego w odpowiedniej sytuacji, organizator odpowiada za wszystkie szkody wyrządzone z winy opiekuna.

Natomiast w przypadku, gdy opiekun jest samodzielny w podejmowaniu swoich działań, od odpowiedzialności organizatora zwalnia tylko to, że przy doborze kandydata na osobę opiekuna, wykazał wymaganą staranność (co oznacza, iż wyznaczając na opiekuna określoną osobę nie mógł przypuszczać, że się ona do tej roli nie nadaje). Gdyby np. przy zatrudnianiu opiekuna organizator nie sprawdził jego referencji i gdyby po późniejszej kontroli okazało się, że te referencje nie pozwoliłyby zatrudnić tej osoby, to wtedy za opiekuna odpowiada organizator. Zasada ta obowiązuje jednakowo w systemach prawnych obu krajów.

Odpowiedzialność karna za przestępstwa i wykroczenia opiekunów i organizatorów

Odpowiedzialność karna za popełnienie przestępstwa i odpowiedzialność za popełnienie wykroczenia może łączyć się z odpowiedzialnością cywilną. Część spośród przestępstw i wykroczeń, które mogą się wiązać z naruszeniem obowiązku opieki, zakłada zaistnienie skutku w postaci poniesienia szkody przez określoną osobę. Nie należy jednak zapominać, iż także w tych wypadkach do pociągnięcia osoby, która dopuściła się takiego przestępstwa, do odpowiedzialności karnej, nie jest wymagana jednoczesna realizacja roszczeń cywilnoprawnych. Roszczenia prawa karnego i prawa cywilnego mają być rozpatrywane osobno. Natomiast w przypadku innych przestępstw, które mogą być istotne dla odpowiedzialności karnej opiekuna, ustawodawca za wystarczające uznał już samo wystąpienie niebezpieczeństwa, bez konkretnej szkody (nawet, jeśli nie byłoby to wykluczone). Przy teoretycznej groźbie wykroczenia, zagrożenie nie musi wystąpić rzeczywiście, gdyż dla ustawodawcy karalne jest już samo stworzenie odpowiedniej sytuacji zagrożenia. Przy groźbie rzeczywistego wykroczenia musi powstać pewne konkretne zagrożenie prawa zastrzeżonego przepisem ustawy (np. życia, zdrowia, wolności, mienia.)

Zestawienie najważniejszych informacji dotyczących odpowiedzialności

	Niemcy	Podstawa prawna	Polska	Podstawa prawna/ źródło informacji
Osoba niepełnoletnia	osoba do 18 roku życia	§2 BGB	osoba do 18 roku życia	art.10 i 13 k.c.
Młodzież	osoba w wieku od 14 do 18 lat.	§1 JuSchG, §1 JGG	Prawo polskie zna tylko pojęcie nieletniej i pełnoletniej osoby (młodzież nie jest osobną kategorią ustawową)	
Odpowiedzialność własna dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none">w zakresie prawa cywilnego: osoby, które nie ukończyły 7 roku życia nie ponoszą odpowiedzialności za wyrządzone szkody innym (odpowiedzialność osób, które nie ukończyły 18 roku życia jest wyznaczona ich faktyczną zdolnością do rozumienia i pojmowanie sytuacji)	§828 BGB; §19 StGB, §3 JGG	<ul style="list-style-type: none">w zakresie prawa cywilnego: osoby, które nie ukończyły lat 13 nie ponoszą odpowiedzialności za wyrządzone szkody (odpowiedzialność osób, które nie ukończyły lat 18 jest uzależniona od ich faktycznej zdolności oceny skutków postępowania)	art.425 i 426 k.c.; art.10 k.k.

	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie prawa karnego niemiecki kodeks karny, jako dolną granicę wieku, od której sprawca może być pociągnięty do odpowiedzialności, uznaje 14 rok życia. Osoba, która nie ukończyła 18 roku życia odpowiada karnie tylko wtedy, kiedy sąd uzna, iż była w stanie rozpoznać bezprawność czynu i zgodnie z tą oceną postąpić 		<ul style="list-style-type: none"> w zakresie prawa karnego: po ukończeniu 17 roku życia (w wypadku pewnych przestępstw możliwe jest pociągnięcie do odpowiedzialności osoby, która ukończyła 15 rok życia) 	
Uchybienie obowiązkowi nadzoru	Uchybienie obowiązkowi nadzoru, który wynika albo z przepisów prawnych (np. w przypadku nauczycieli), albo z umowy (w przypadku osób, które opiekują się dziećmi w ramach imprezy komercyjnej) zasadniczo nie jest karalne i nie pociąga żadnej odpowiedzialności cywilnej za sobą. Odpowiedzialność cywilna wkracza wtedy, gdy osoba powierzona ochronie dozna szkody bądź sama wyrządzi jakąś szkodę osobie trzeciej. Kiedy szkoda powstanie przez niewywiązanie się z warunków umowy, w ramach której odbyła się dana impreza, to przepisy dotyczące niedopełnienia bądź też niewystarczającego wypełnienia zobowiązania są źródłem odpowiedzialności cywilnej. Gdyby jednak szkoda nie miała nic wspólnego ze zobowiązaniem, odpowiedzialność opiera się o przepisy o działaniach niedozwolonych.			
Osoba podlegająca obowiązkowi opieki	Osoba niepełnoletnia w świetle prawa cywilnego oraz osoba pełnoletnia, co do której sąd uznał za konieczne ustanowienie opieki (np. z powodu jej upośledzenia umysłowego)	§§ 1626 i 1773 BGB; §1 JGG	Osoba niepełnoletnia w świetle prawa cywilnego, oraz osoba pełnoletnia, całkowicie ubezwłasnowolniona	art.92 i 94 k.r.i o.
Odpowiedzialność opiekuna	Cywilna – opiekun odpowiada zarówno za szkody wyrządzone przez podopiecznego osobie trzeciej (chyba, że nie wynikają one z niedostatecznego nadzoru), jak i za szkody, które podopieczny wyrządził samemu sobie, (jeżeli spowodowane były niedbalstwem opiekuna)			§§832 i 823 BGB/ art.427 k.c.
	Karna – odpowiedzialność za: 1. ciężkie uchybienie obowiązkowi opiekuńczemu i wychowawczemu wobec osoby poniżej 16 roku życia, albo 2. porzucenie, tzn. pozostawienie w beznadziejnym położeniu albo nieudzielenie pomocy osobie powierzonej opiece (zastrzone w przypadku czynów popełnionych wobec osoby powierzonej wychowaniu), albo 3. nieumyślne spowodowanie śmierci	§§171, 221 i 222 StGB	Karna – odpowiedzialność za: 1. narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (w przypadku opiekunów jest ona zaostrzona) 2. nieudzielenie pomocy człowiekowi znajdującemu się w położeniu bezpośrednio groźnym niebezpieczeństwem utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu 3. nieumyślne spowodowanie śmierci	art.160, 162 i 155 k.k.
Wyłączenie odpowiedzialności cywilnej w związku z ubezpieczeniem od skutków nieszczęśliwych wypadków	Ponieważ wszyscy uczniowie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia od szkód odniesionych w związku z pobytem w szkole (a także podczas wycieczek szkolnych), organy prowadzące szkoły, nauczyciele i uczniowie są zwolnieni z odpowiedzialności cywilnoprawnej za tego rodzaju szkody. Wyłączone z tego są szkody spowodowane umyślnym naruszeniem obowiązku nadzoru. Zasady te obowiązują tak w czasie wycieczek krajowych, jak i zagranicznych (wyroki sądów zagranicznych nie są w tym zakresie w Niemczech wykonywane). Wyżej wymienione regulacje	§§ 104 i 106 SGB VII	<ul style="list-style-type: none"> Ubezpieczenie od skutków nieszczęśliwych wypadków jest obowiązkowe w przypadku wyjazdów organizowanych przez szkoły podczas roku szkolnego i w przypadku wyjazdów odbywających się na podstawie ustawy o usługach turystycznych. W innych wypadkach ma charakter dobrowolny. Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej ma charakter w pełni dobrowolny. Z powyższego wynika, iż w Polsce nie ma generalnego zwolnienia nauczycieli i uczniów od odpowiedzialności cywilnej za szkody poniesione przez in- 	

	dotyczą jednak wyłącznie szkód na zdrowiu i życiu osoby (np. wypadków śmiertelnych), a nie szkód rzeczowych (w zakresie tych szkód mogą więc nauczyciele być pociągnięci do normalnej odpowiedzialności).		nych uczniów.	
Odpowiedzialność organizatora	<p>1. Za szkody spowodowane przez opiekuna odpowiada organizator razem z opiekunem. Obowiązek odszkodowania nie istnieje, gdy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przy doborze kandydata na osobę opiekuna, organizator wykazał wymaganą staranność. • Jeśli opiekun podlega kierownictwu organizatora, organizator jest zwolniony od odpowiedzialności cywilnej tylko wtedy, gdy przy sprawowaniu funkcji kierowniczej wykazał się wymaganą starannością lub gdyby szkoda wynikła także niezależnie od starannego wypełnienia obowiązków. <p>2. Odpowiedzialność własna organizatora (za niewywiązanie się ze zobowiązania) – za pomocą dodatkowej klauzuli kontraktowej organizator nie może ograniczyć odpowiedzialności własnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przy uszkodzeniu ciała • za szkody spowodowane u podróżującego umyślnie lub na skutek rażącego niedbalstwa organizatora 	§831 BGB	<p>Zgodnie z Kodeksem Cywilnym organizator oraz opiekun, ponoszą odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez opiekuna, przy czym przesłanki odpowiedzialności zależą od tego, czy w danej sytuacji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opiekun jest pomocnikiem sprawcy, tj. podlega jego nadzorowi i kierownictwu. W takim przypadku organizator odpowiada za każdą szkodę powstałą z winy opiekuna. 2. Opiekun jest w swoich działaniach samodzielny, tzn. nie podlega kontroli i nadzorowi organizatora. W tym przypadku organizator może się uwolnić od odpowiedzialności cywilnej, jeżeli dowiedzie, że wykazał wymaganą staranność przy wyborze osoby opiekuna. 3. Odpowiedzialność za szkody wynikające z niewypełnienia lub nienależytego wypełnienia warunków umowy. Jeżeli szkoda ze strony winnego powstała na skutek niezachowania należytej staranności, wtedy winny ponosi odpowiedzialność. (Za wyj. przypadków podpadających pod ustawę o usługach turystycznych) 4. Zgodnie z ustawą o usługach turystycznych organizator odpowiada za niewywiązanie lub nienależyte wywiązanie się ze zobowiązania, chyba że było ono spowodowane wyłącznie: <ul style="list-style-type: none"> • działaniem lub zaniedbaniem klienta, • działaniem lub zaniedbaniem osób trzecich, nie uczestniczących w wykonywaniu usług przewidzianych w umowie, jeżeli tych działań lub zaniedbań nie można było ani przewidzieć, ani uniknąć, • siłą wyższą. 	art.429 i 430 k.c.
Objęte umową możliwości ograniczenia odpow-	<p>Można umownie ograniczyć odpowiedzialność cywilną do trzykrotnej wartości ceny wyjazdu, za wyjątkiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szkód na zdrowiu i życiu 		<p>Odpowiedzialność cywilna organizatora określona powyżej nie może być ograniczona lub wyłączona umową. Jednakże istnieje możliwość ogranicze-</p>	

wiedzialności cywilnej organizatora	osoby <ul style="list-style-type: none"> • szkód spowodowanych przez organizatora umyślnie lub na skutek rażącego niedbalstwa. W razie, gdyby całkowite lub częściowe wykonanie umowy organizator zlecił innej osobie, zwalnia się go z odpowiedzialności cywilnej tylko wtedy, gdy szkoda powstała wyłącznie z winy tej osoby		nia odszkodowania do dwukrotnej wysokości ceny wyjazdu.	
Kontakty seksualne	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty seksualne z osobami do 14 roku życia są zabronione i karalne • karę zaostrza się dodatkowo w przypadku kontaktów seksualnych z podopiecznym, względnie przy towarzyszącym mu wykorzystaniu stosunku zależności 	§182, §174 i 174c StGB	<ul style="list-style-type: none"> • kontakty seksualne z osobami do 15 roku życia są zabronione. • Rozpowszechnianie treści pornograficznych wśród osób, które nie ukończyły 15 roku życia jest zabronione 	art.200 i 202 k.k.

b. Szczególna ochrona dzieci i młodzieży niepełnoletniej w życiu publicznym

W prawie niemieckim podstawowym aktem prawnym mającym na celu ochronę dzieci i młodzieży w życiu publicznym jest Jugendschutzgesetz (ustawa o ochronie nieletnich). Jej adresatami są:

- osoby zobowiązane mocą ustawy lub umowy do sprawowania pieczy nad niepełnoletnimi (a więc także organizatorzy wyjazdów młodzieżowych i wyznaczeni przez nich opiekunowie)
- podmioty prawa wykonujące określone rodzaje działalności i oferujące określone usługi, które podlegają ustawowym ograniczeniom i zakazom. Bezpośrednie zastosowanie ustawy ograniczone jest do terytorium Niemiec i dotyczy młodzieży tam przebywającej. Oznacza to, że za naruszenie prawa do odpowiedzialności pociągnięci mogą być zarówno niemieccy, jak i polscy organizatorzy wyjazdów i to niezależnie od tego, czy do naruszenia danego przepisu doszło w odniesieniu do młodzieży polskiej, czy niemieckiej. Punktem wyjścia jest w tym przypadku zasada terytorialności obowiązywania ustawy, dla której wyłącznie znaczenie decydujące ma fakt, iż dany wypadek miał miejsce w Niemczech, tzn. na obszarze, gdzie obowiązuje to prawo.

Podczas pobytu młodzieży w Polsce obowiązują w tym zakresie analogiczne postanowienia prawa polskiego, włącznie z możliwością pociągnięcia do odpowiedzialności karnej zarówno niemieckich, jak i polskich organizatorów programów dla młodzieży (tam, gdzie przewiduje to polskie ustawodawstwo).

Niemieccy organizatorzy programów dla młodzieży powinni jednak pamiętać, iż postanowienia zawarte w ustawie o ochronie nieletnich przedstawiają niezbędne minimum ochrony nieletnich. W razie braku analogicznych postanowień prawa polskiego, lub, gdy przewidziane w polskim prawie ograniczenia mają charakter łagodniejszy, organizatorzy niemieccy, wobec młodzieży niemieckiej przebywającej na obszarze Polski, powinni stosować postanowienia Jugendschutzgesetz. Podsumowując należy stwierdzić:

- W Niemczech stosuje się w pełnym zakresie przepisy Jugendschutzgesetz zarówno w odniesieniu do niemieckich, jak i polskich organizatorów wyjazdów i niezależnie od tego, czy w danym przedsięwzięciu bierze udział młodzież polska, czy niemiecka. Polscy organizatorzy w tym zakresie powinni jednak przestrzegać polskich przepisów, gdy te są ostrzejsze od niemieckich.
- Zarówno polskich, jak i niemieckich organizatorów wymiany na obszarze Polski obowiązują w tym zakresie przepisy prawa polskiego, przy czym organizatorzy niemieccy powinni pamiętać, iż w odniesieniu do młodzieży niemieckiej, muszą przestrzegać także postanowień Jugendschutzgesetz we wszystkich tych kwestiach, których prawo polskie albo w ogóle nie reguluje, albo reguluje w sposób łagodniejszy niż prawo niemieckie.

	Niemcy	Podstawa prawna	Polska	Podstawa prawna/ źródło informacji
Pobyt w lokalach gastro-	Pobyt dzieci i młodzieży poniżej 16-ego roku życia w lokalach gastronomicznych jest dozwolony	§3 JuSchG	Żadne osobne uregulowania dot. pobytu nieletnich w lokalach gastronomicznych nie	Biuro Rzecznika Praw

nomicznych	tylko w towarzystwie osób uprawnionych do wychowania, bądź wychowawców. Ten ustęp traci ważność, gdy dzieci i młodzież poniżej 16-ego roku życia: <ul style="list-style-type: none"> • biorą udział w imprezie organizowanej przez uznaną organizację na rzecz pomocy i opieki nad młodzieżą • są w podróży lub • spożywają posiłek bądź piją napój • Od lat 16 dozwolony jest pobyt w obiektach gastronomicznych do godziny 24. 		leżą u podstaw polskiego ustawodawstwa. Za zachowanie nieletnich odpowiadają ich rodzice i osoby sprawujące nad nimi pieczę.	Dziecka (RP)
Pobyt w klubach nocnych	Wstęp dzieciom i młodzieży do lat 18 do klubów nocnych jest zabroniony.	§3 JuSchG	W ustawodawstwie polskim nie ma szczegółowych zasad określających przebywanie osób niepełnoletnich w klubach nocnych. Za zachowanie osób niepełnoletnich odpowiedzialni są rodzice i opiekunowie.	Biuro Rzecznika Praw Dziecka (RP)
Pobyt w dyskotekach publicznych/publicznych imprezach z tańcami	<ul style="list-style-type: none"> • Zabronione jest przebywanie w dyskotekach młodzieży do lat 16 bez opiekuna. Od 16 roku życia młodzież może uczestniczyć w dyskotekach do godz. 24:00. • Wyjątek: w dyskotekach organizowanych przez uznane podmioty życia kulturalnego, artystycznego lub przedstawicieli organizacji na rzecz pomocy i opieki nad młodzieżą, dzieci mogą przebywać, do godz. 22:00, natomiast młodzież niepełnoletnia od lat 16 do godz. 24:00. 	§5 JuSchG	W ustawodawstwie polskim nie ma szczegółowych zasad określających przebywanie osób niepełnoletnich w dyskotekach publicznych. Za zachowanie osób niepełnoletnich odpowiedzialni są rodzice i opiekunowie.	Biuro Rzecznika Praw Dziecka (RP)
Salony gier	Wstęp dzieciom i młodzieży do salonów gier jest zabroniony.	§6 JuSchG	Wstęp dzieciom i młodzieży do lat 18 do salonów gier jest zabroniony.	Dz.U. 98.102.650
Sprzedż napojów alkoholowych	Sprzedż napojów alkoholowych osobom, które nie ukończyły 16 roku życia jest zabroniona.	§9 JuSchG	Sprzedż napojów alkoholowych osobom, które nie ukończyły 18 roku życia jest zabroniona	Dz.U. 82.35.230
Palenie tytoniu w miejscach publicznych	Palenie tytoniu w miejscach publicznych przez dzieci i młodzież do lat 16 jest zabronione.	§10 JuSchG	Zakup wyrobów tytoniowych dozwolony jest od lat 18-tu.	Dz.U. 96.10.55
Kino publiczne	1. Najwyższy Krajowy Organ Administracji Państwowej lub skupiająca przedstawicieli nadawców medialnych Organizacja Dobrowolnej Samokontroli oznacza filmy, które mogą być zaprezentowane dzieciom i młodzieży w kinie publicznym, w następujący sposób: <ul style="list-style-type: none"> • dla wszystkich bez ograniczenia wiekowego, • od 6 roku życia • od 12 roku życia • dozwolone od lat 18 	§11 JuSchG	W celu ochrony dzieci i młodzieży niepełnoletniej przed gwałtem natury psychicznej, fizycznej, czy moralnej w filmach, wprowadza się ograniczenia, które ustalane są przez dystrybutorów. Zapisy ustawowe nie regulują tej kwestii. 2. Filmy kinowe dzieli się na cztery grupy: <ul style="list-style-type: none"> • b/o - filmy bez ograniczeń • 12 lat - filmy dla dzieci powyżej 12 lat • 15 lat - filmy dla dzieci 	Biuro Rzecznika Praw Dziecka (RP)

	2. Wstęp do kin pod nieobecność osoby uprawnionej do wychowania jest dozwolony w następujących przypadkach: <ul style="list-style-type: none"> • dzieciom, gdy projekcja kończy się przed 20:00 • młodzieży do 16 lat, gdy projekcja kończy się przed 22:00 • młodzieży od 16 lat, gdy projekcja kończy się przed 24:00. 		powyżej 15 lat <ul style="list-style-type: none"> • 18 lat - filmy dla młodzieży powyżej 18 lat. 	
Odpowiedzialność za złamanie powyższych zasad	Oprócz normalnej odpowiedzialności odszkodowawczej opiekuna (w razie zaistnienia obiektywnej szkody), istnieje możliwość pociągnięcia go do odpowiedzialności na podstawie samego Jugendschutzgesetz (niezależnie od zastąpienia szkody): zgodnie z ustawą naruszenie powyższych zakazów jest wykroczeniem karanym grzywną, a w poważniejszych przypadkach przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności	§12 Ju-SchG	Tam, gdzie ograniczenia te zostały uregulowane ustawowo, poszczególne ustawy określają odpowiedzialność za złamanie ich postanowień. W innych przypadkach wchodzi w grę jedynie normalny obowiązek odszkodowawczy.	

- **JGG** – Jugendgerichtsgesetz (Ustawa o sądach dla nieletnich)
- **JuSchG** - Jugendschutzgesetz 23.07.2002 (Ustawa o Ochronie Młodzieży)
- **StGB** - Strafgesetzbuch (Kodeks karny)
- **BGB** - Bürgerliches Gesetzbuch (Kodeks cywilny)
- **KJHG** - Kinder - und Jugendhilfegesetz (Ustawa o Pomocy Dzieciom i Młodzieży)
- **SGB** – Sozialgesetzbuch (Kodeks społeczny)
- **Dz.U.** - Dziennik Ustaw (polnisches Gesetzblatt)
- **k.c.** – Kodeks cywilny (Bürgerliches Gesetzbuch)
- **k.k.** – Kodeks karny (Strafgesetzbuch)
- **k.r.i o.** – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Familien- und Vormundschaftsgesetzbuch)
- Ustawa o usługach turystycznych (Gesetz über touristische Dienstleistungen)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Verordnung des Ministeriums für Nationale Bildung (MEN) über die Bedingungen und die Art der Organisation von landeskundlichen und touristischen Freizeiten durch öffentliche Kindergärten, Schulen und Einrichtungen)
- Rozporządzenie MEN w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach publicznych (Verordnung des Ministeriums für Nationale Bildung (MEN) über allgemeine Bestimmungen der Sicherheit und Hygiene in Schulen und öffentlichen Einrichtungen)

2. Regulacje prawne dotyczące wyjazdów

a. Organizowanie wyjazdów młodzieżowych

Polska

Zasady organizowania wyjazdów młodzieżowych uregulowane zostały w prawie polskim:

- ustawą o usługach turystycznych
- szeregiem rozporządzeń Ministra Oświaty.

Ustawa znajduje zastosowanie tylko do wyjazdów organizowanych w celach komercyjnych (w ramach prowadzonej działalności gospodarczej). Zgodnie z nią przedsiębiorstwo świadczące tego typu usługi musi posiadać zezwolenie wydane przez wojewodę właściwego ze względu na siedzibę przedsiębiorcy. W ustawie określono też szczegółowo warunki uzyskania takiego zezwo-

lenia. Ponadto wymienione są tam także liczne postanowienia, chroniące uczestników imprezy na wypadek niewywiązania się przez organizatora ze swych obowiązków. W pierwszym rzędzie należy wymienić tutaj obowiązek ustanowienia odpowiednich zabezpieczeń odnośnie pokrycia kosztów powrotu uczestników do kraju, a także zwrotu dokonanych przez nich wpłat. Również w sposobie uregulowania umowy o świadczenie usług turystycznych wyraźna jest tendencja do ochrony przede wszystkim interesów klienta. W przypadku umów podlegających ustawie o usługach tury-

stycznych, w razie jakiś niejasności, prawo interpretuje treść poszczególnych klauzul na rzecz klienta. Wprawdzie ustawodawca nigdzie nie definiuje treści umowy, to jednak można przyjąć, iż obejmuje ona, z jednej strony, zobowiązanie się przedsiębiorcy do świadczenia określonych usług turystycznych na rzecz klienta, a z drugiej zobowiązanie tego ostatniego do zapłaty ceny. Te dwa zobowiązania stoją do siebie w stosunku zależności i w razie niewypełnienia danego zobowiązania, każda strona może być pociągnięta do odpowiedzialności na drodze sądowej.

Przepisów ustawy nie stosuje się w stosunku do wyjazdów organizowanych przez instytucje charytatywne. Jednakże w sytuacji, gdy instytucje takie zlecają umową wykonanie części lub całości programu podmiotowi działającemu na zasadach komercyjnych, zawierają z nim tym samym umowę o świadczenie usług turystycznych z wszystkimi konsekwencjami prawnymi określonymi ustawą. Ustawa ta dotyczy także przedsiębiorców zagranicznych, gdy umowa o świadczenie usług turystycznych zawarta została na terenie Polski (albo przez tych przedsiębiorców osobiście, albo w ich imieniu przez agenta turystycznego).

Do wyjazdów o charakterze niekomercyjnym odnoszą się natomiast wyżej wymienione **rozporządzenia Ministra Oświaty**. Podstawowe znaczenie przy określaniu zakresu stosowania poszczególnych rozporządzeń ma tutaj rozróżnienie pomiędzy:

- **wypoczynkiem wyjazdowym i wypoczynkiem w miejscu zamieszkania** (uregulowany

Niemcy

W prawie niemieckim brak jest regulacji porównywalnych do powyżej przedstawionych uregulowań polskich. **Warunki, jakie musi spełnić organizator wyjazdu młodzieży wynikają z umowy podróży** (Art. 651a BGB) zawartej pomiędzy nim a osobami uprawnionymi do opieki nad osobą nieletnią biorącą udział w wyjeździe. Umowa ta jest odpowiednikiem polskiej umowy o świadczenie usług turystycznych. Zgodnie z nią organizator odpowiedzialny jest za prawidłowe świadczenie wszystkich przewidzianych w umowie usług.

Zawarcie powyższej umowy oznacza także przeniesienie na organizatora obowiązku pieczy nad młodzieżą uczestniczącą w wyjeździe. W związku z tym jest on zobowiązany do zapewnienia młodzieży odpowiednich warunków, w tym także takich, które decydują o bezpiecznym przebiegu wyjazdu. To, czy w konkretnym przypadku wypełnił on ciążące na nim obowiązki, zależy przede wszystkim od treści umowy. Gdyby zinterpretować spoczywający na nim obowiązek wywiązania się z umowy jako „staranność rzetelnego kupca”, obejmie on również elementy, które w samej umowie nie muszą zostać wyraźnie wymienione, a które wynikają ze szczególnego charakte-

rozporządzeniem o warunkach, które muszą spełnić organizatorzy czasu wolnego dla dzieci i młodzieży szkolnej) oraz

- **wycieczkami i imprezami o charakterze turystyczno-krajobrazowym** (uregulowany rozporządzeniem w sprawie warunków i sposobu organizowania wyjazdów turystyczno-krajobrazowych przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki).

Kryterium rozróżnienia jest tutaj termin, w którym odbywa się zorganizowany wyjazd, czy impreza. Wszystkie wyjazdy odbywające się w trakcie wakacji zaliczane są do kategorii „wypoczynek”, natomiast wszystkie odbywające się podczas roku szkolnego do kategorii „turystyki i krajoznawstwa” – w obu przypadkach niezależnie od tego, jaki podmiot jest organizatorem wyjazdu (to znaczy, czy jest nim szkoła, czy ktoś inny), m.in. od tego, do której z powyższych kategorii zaliczany jest konkretny wyjazd, czy konkretna impreza, zależą warunki stawiane organizatorowi i opiekunowi młodzieży uczestniczącej w wymianie, itp.

Do przestrzegania obydwu rozporządzeń zobowiązane są podmioty polskie organizujące wyjazdy z udziałem młodzieży polskiej, w tym również wyjazdy zagraniczne. Organizatorów niemieckich obowiązują one tylko podczas zorganizowanego czasu wolnego z młodzieżą polską na terytorium Polski. Należy jednak pamiętać, iż w sytuacji, gdy np. polska szkoła organizuje wyjazd za pośrednictwem instytucji niemieckiej, jest ona odpowiedzialna za spełnienie przez tą instytucję wymogów określonych w rozporządzeniach.

ru wyjazdu młodzieżowego. Chodzi tutaj o zachowania właściwe w handlu i usługach. Należy tu wymienić w szczególności obowiązek zapewnienia młodzieży bezpiecznych i odpowiednich do wieku warunków.

Oprócz tego obowiązek ten wynika też z przejętej przez organizatora opieki nad małoletnim. Podobne zobowiązanie można odcyfrować z analogicznego zastosowania paragrafu 651l BGB, odnoszącego się co prawda do wymiany szkolnej trwającej co najmniej trzy miesiące i połączonej z pobytem u rodzin, który może być też w podobnych przypadkach pomocniczo zastosowany. W stosunku do innych form wyjazdów połączonych z przebywaniem młodzieży u rodzin (praktyk bądź wymian trwających krócej niż trzy miesiące), obowiązuje ten paragraf tylko wtedy, jeśli zostało to w umowie wyraźnie przewidziane. Zgodnie z nim, do obowiązków organizatora należy w szczególności zapewnienie młodzieży odpowiednich kwater, nadzoru i opieki.

W ramach postanowień dotyczących umowy podróży uregulowana została również kwestia zabezpieczenia uczestnikom zwrotu zapłaconej przez nich ceny w razie niewypłacalności organizatora lub otwarcia wobec niego postępowania

nia upadłościowego, oraz w związku z tym zwrot poniesionych przez nich koniecznych nakładów (§ 651k BGB).

Tak jak w odpowiednich polskich uregulowaniach organizator może wykonać to zobowiązanie poprzez ubezpieczenie lub gwarancję bankową. A istnienie takiego zabezpieczenia musi być dowiedzione już przy zawarciu umowy z klientem. Organizator zwolniony jest od obowiązku ustanowienia zabezpieczeń wymienionych w powyższym ustępie, jeżeli:

1. zajmuje się organizowaniem wyjazdów tylko okazjonalnie poza wykonywaniem działalności gospodarczej, albo
2. wyjazd trwa nie dłużej niż 24 godziny, nie obejmuje noclegu, zaś jego cena nie przekracza 75 €, albo
3. organizator jest osobą prawną prawa publicznego, wobec której nie można wszcząć postępowania upadłościowego

Prawo niemieckie nie zna ustawowych wymogów, jakie muszą spełniać osoby będące opiekunami. Zgodnie z powszechnie panującą praktyką opiekunami grup młodzieży (w wypadku imprez urządzanych przez instytucje użyteczności publicznej) może być każdy kto:

- ukończył 15-ty rok życia

- odznacza się odpowiednim poczuciem odpowiedzialności i ma doświadczenie w pracy z młodzieżą.

Opiekunami mogą być więc także osoby niepełnoletnie, byleby odbywało się to za wiedzą ich przedstawicieli ustawowych i za zgodą ustawowych przedstawicieli osób, które takiej pieczy miałyby podlegać.

W odniesieniu do opiekunów pełniących swoje funkcje na zasadzie wolontariatu dokumentem stwierdzającym ich kompetencje jest tzw.

JuLeiCa (Jugendleiter Card). Jest ona wystawiana dla osób posiadających „wystarczające praktyczne i teoretyczne kwalifikacje” do wypełniania obowiązków opiekuna młodzieżowego. Bardziej szczegółowe wymagania, w tym również program kursów uprawniających do otrzymania karty, określone są indywidualnie przez prawo poszczególnych krajów związkowych, (przy czym na mocy porozumienia pomiędzy urzędami do spraw młodzieży poszczególnych krajów związkowych karta wystawiona w jednym z nich, jest uznawana na całym terytorium Niemiec). Należy podkreślić, iż **posiadanie karty, jakkolwiek zalecane, nie jest warunkiem koniecznym do pełnienia funkcji opiekuna młodzieżowego.**

Wykaz tabelaryczny uregulowań w Polsce

	Ustawa o usługach turystycznych (Dz.U.97.133.884)	(A) Rozporządzenie MEN w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzoru (Dz.U.97.12.67)	(B) Rozporządzenie MEN w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U.01.135.1516)
Zakres podmiotowy (osoby, których dotyczą obowiązki zawarte w danym akcie prawnym)	Dotyczy świadczenia usług turystycznych „w ramach działalności gospodarczej” (to znaczy przez podmioty działające jako przedsiębiorstwa komercyjne) na terenie Polski i za granicą.	Oba rozporządzenia regulują organizowanie wyjazdów młodzieży przez podmioty niewykonyjące tego w celach komercyjnych, przy czym: W rozporządzeniu A są to „organizatorzy wypoczynku”, wśród których wymienia się szkoły i placówki, osoby fizyczne, prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej	W rozporządzeniu B: • Podmioty organizujące turystykę i krajoznawstwo, tzn. szkoły, przedszkola i inne placówki • Podmioty współdziałające, a więc stowarzyszenia i inne podmioty, których przedmiotem działalności jest krajoznawstwo i turystyka
		należy, więc uznać, iż zakres podmiotowy obu rozporządzeń jest ten sam	
Zakres przedmiotowy	Dotyczy wyjazdów krajowych i zagranicznych organizowanych w ramach umowy o świadczenie usług turystycznych, jeżeli została ona zawarta na terenie Polski	Obejmuje wyjazdy organizowane podczas wakacji i ferii szkolnych	Obejmuje wszelkie wyjazdy organizowane podczas roku szkolnego
Warunki prowadze-	Działalność turystyczna prowadzona jest na podstawie	1. Placówka wypoczynku może podjąć działalność po	Rozporządzenie nie wymienia żadnych dodatkowych warun-

<p>nia działalności</p>	<p>zezwolenia udzielanego na czas nieokreślony przez wojewodę właściwego dla siedziby przedsiębiorcy – przestanki:</p> <ol style="list-style-type: none"> zapewnienie kierowania działalnością przedsiębiorstwa oraz działalnością jego jednostek organizacyjnych samodzielnie dokonujących czynności prawnych osobie: <ol style="list-style-type: none"> posiadającej odpowiednie wykształcenie i praktykę nie karanej za przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu, przeciwko mieniu, bądź z powodu przestępstw gospodarczych i przeciwko dokumentom przedstawienie dowodu zabezpieczenia środków na pokrycie kosztów powrotu klienta do kraju w formie: <ol style="list-style-type: none"> gwarancji bankowej lub ubezpieczeniowej albo umowy ubezpieczenia na rzecz klientów, w przypadku gdy przedsiębiorca nie zapewni tego powrotu oraz zwrotu wpłat wniesionych przez klientów w razie niewykonania zobowiązań umownych. 	<p>przedstawieniu przez organizatora wypoczynku kuratorowi oświaty właściwemu ze względu na lokalizację placówki:</p> <ul style="list-style-type: none"> karty kwalifikacyjnej obiektu (nie dotyczy obozów wędrownych oraz form wypoczynku organizowanych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej), danych dotyczących kwalifikacji pracowników pedagogicznych i kierownika placówki, a także informacji o kwalifikacjach pracowników medycznych przewidzianych do zatrudnienia, informacji na temat formy wypoczynku, liczby turnusów, czasu ich trwania oraz liczby uczestników, programu pracy z dziećmi i młodzieżą w przypadku obozów wędrownych - przebiegu trasy. <p>2. Organizator wypoczynku poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej składa dokumenty, o których mowa powyżej, (za wyj. karty kwalifikacyjnej) kuratorowi oświaty właściwemu ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania organizatora.</p> <p>3. Organizator wypoczynku składa powyższe dokumenty nie później niż na 14 dni przed terminem rozpoczęcia działalności placówki wypoczynku.</p> <p>4. Kurator oświaty wydaje organizatorowi wypoczynku spełniającemu wyżej wymienione wymagania zaświadczenie o zgłoszeniu placówki wypoczynku.</p>	<p>ków, jakie musi spełnić podmiot organizujący wyjazd. Przyjmuje się, iż wyjazdy takie stanowią część działalności określonej przez ustawę (szkoły) lub przez statut (stowarzyszenia) tak, więc samo powołanie danej placówki lub jej rejestracja zawiera w sobie milczącą zgodę na organizowanie przedsięwzięć tego rodzaju.</p> <p>Podobnie jak przy uzyskaniu zezwolenia - w przypadku wyjazdów zagranicznych istnieje obowiązek zawiadomienia zarówno organu prowadzącego (np. gminy w przypadku szkół podstawowych), jak i kuratorium (przez dyrektora szkoły). Zawiadomienie powinno zawierać:</p> <ul style="list-style-type: none"> nazwę kraju czas pobytu program pobytu imiona i nazwiska kierownika i opiekunów listę uczestników z podaniem ich wieku
<p>Kwalifikacje wymagane do kierowania działalnością turystyczną</p>	<ol style="list-style-type: none"> Jeden rok praktyki w przemyśle hotelarsko-gastro-nomicznym i ukończone studia wyższe z zakresu: turystyki i rekreacji, prawa, ekonomii, zarządzania czy marketingu. Dwa lata praktyki w przemyśle hotelarsko-gastro-nomicznym i ukończona specjalistyczna szkoła średnia/zawodowa o charakterze hotelarsko-gastro- 	<p>Placówką wypoczynku kieruje nauczyciel, czynny instruktor harcerski od stopnia podharcmistra włącznie lub inna osoba, posiadająca co najmniej trzyletni staż pracy opiekunczo-wychowawczej lub dydaktyczno-wychowawczej, spełniająca ponadto warunki wymagane do sprawowania funkcji wychowawcy.</p>	<p>Nauczyciele wyznaczeni przez dyrektora szkoły lub osoby pełnoletnie, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> ukończyły kurs kierowników wycieczek szkolnych, Są instruktorami harcerskimi, posiadają uprawnienia przewodników turystycznych, przodowników lub instruktorów turystyki kwalifikowanej lub pilotów wycieczek Kierownikami obozów wędrow-

	<p>nomicznym lub ukończone studia wyższe, inne niż wymienione w pkt 1.</p> <p>3. Cztery lata praktyki w przemyśle hotelarsko-gastronomicznym i ukończona szkoła średnia, inna niż wymieniona w pkt 2.</p> <p>4. Sześć lat praktyki w obsłudze turystów w pozostałych przypadkach</p>	<p>Osoba taka musi przedłożyć zaświadczenie o ukończeniu kursu dla kierowników placówek wypoczynku.</p> <p>Obowiązek ten nie dotyczy osób zajmujących stanowiska kierownicze w publicznych szkołach i placówkach.</p>	<p>nych lub innych imprez wymagających od uczestników przygotowania kondycyjnego lub specjalistycznego mogą być tylko osoby wymienione w ostatnim punkcie lub osoby posiadające stopień trenera lub instruktora odpowiedniej dyscypliny sportu.</p>
<p>Pisemne informacje, jakie organizator jest zobowiązany podać klientowi przed zawarciem umowy</p>	<p>1. O obowiązujących przepisach paszportowych, wizowych i sanitarnych, w szczególności o terminach oczekiwania na wydanie paszportu i wize oraz o wymaganiach zdrowotnych dotyczących udziału w imprezie turystycznej.</p> <p>2. O możliwości zawarcia umowy ubezpieczenia od kosztów rezygnacji z udziału w imprezie turystycznej oraz o zakresie ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia.</p> <p>3. O szczególnych zagrożeniach życia i zdrowia na odwiedzanych obszarach oraz o możliwości ubezpieczenia się od tego. Dotyczy to także zagrożeń powstałych po zawarciu umowy.</p> <p>4. O nazwie lub firmie lokalnego przedstawiciela organizatora</p>	<p>Oba rozporządzenia regulują wyjazdy nieodbywane się w ramach umowy o świadczenie usług turystycznych. Dlatego też organizatorów tych wyjazdów nie dotyczą różne uregulowania wynikające z takich umów. Zakres odpowiedzialności takiego organizatora jest tym samym o wiele mniejszy.</p>	
<p>Ubezpieczenie obowiązkowe</p>	<p>Organizatorzy podróży, organizujący wyjazdy zagraniczne, mają obowiązek zawarcia na rzecz uczestników tych wyjazdów umów ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia.</p>	<p>W rozporządzeniu brak jest jakichkolwiek uregulowań odnośnie ubezpieczenia uczestników wyjazdu, wydaje się jednak, iż w tej sytuacji należy odpowiednio stosować przepisy rozporządzenia B</p>	<p>1. Wyjazdy (imprezy krajowe)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków <p>2. Wyjazdy (imprezy zagraniczne)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków • ubezpieczenie kosztów leczenia
<p>Osoby sprawujące bezpośrednio opiekę nad uczestnikami wyjazdu</p>	<p>1. Przewodnicy turystyczni = osoby, których zadaniem jest oprowadzanie wycieczek, fachowe udzielanie ich uczestnikom informacji o kraju, odwiedzanych miejscach, obszarach i obiektach oraz sprawowanie opieki nad uczestnikami wycieczki</p> <p>2. Piloci wycieczek = do ich zadań należy w imieniu organizatora podróży sprawowanie opieki nad uczestni-</p>	<p>1. nauczyciele,</p> <p>2. studenci szkół wyższych i szkół wyższych zawodowych na kierunkach i o specjalnościach, których program obejmuje przygotowanie pedagogiczne, po odbyciu odpowiedniego przeszkolenia,</p> <p>3. słuchacze kolegów nauczycielskich i nauczycielskich kolegów językowych, po odbyciu odpo-</p>	<p>Opiekun – nauczyciel albo, po uzyskaniu zgody dyrektora szkoły, inna pełnoletnia osoba.</p>

	<p>kami imprezy turystycznej, oraz czuwanie nad wykonywaniem usług świadczonych na rzecz uczestników podczas imprezy, a także reprezentowanie organizatora wyjazdu wobec kontrahentów świadczących usługi w trakcie trwania imprezy.</p> <p>Wymagania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ukończone 18 lat, 2. wykształcenie średnie, 3. stan zdrowia umożliwiający wykonywanie zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, 4. niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie lub popełnione podczas wykonywania zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, 5. odbyte szkolenia i praktyki oraz zdany egzamin na przewodnika turystycznego lub na pilota wycieczek. 	<p>wiedniego przeszkolenia,</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. osoby posiadające zaświadczenia o ukończeniu kursu dla wychowawców kolonijnych 5. instruktorzy harcerscy 6. kwalifikowani przewodnicy oraz instruktorzy Polskiego Towarzystwa Turystyczno Krajoznawczego, (PTTK) 7. trenerzy i instruktorzy sportowi. <p>Osoby wymienione w pkt 4-7 powinny dodatkowo spełniać następujące warunki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieć ukończone 18 lat • posiadać co najmniej średnie wykształcenie (obowiązek ten nie dotyczy instruktorów harcerskich pełniących funkcję wychowawcy w placówkach prowadzonych przez organizacje harcerskie) • posiadać odpowiednie warunki zdrowotne, potwierdzone zaświadczeniem lekarskim, • posiadać predyspozycje do pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą. 	
Dodatkowe wymagania w przypadku organizacji wyjazdów zagranicznych	Organizator wyjazdów zagranicznych jest zobowiązany zapewnić opiekę pilota wycieczek posiadającego znajomość języka powszechnie obowiązującego w zwiedzanym kraju lub języka uzgodnionego z kontrahentem zagranicznym.	Kierownik lub przynajmniej jeden z wychowawców powinien znać język kraju docelowego w stopniu umożliwiającym porozumiewanie się.	Kierownikiem lub opiekunem powinna być osoba znająca język obcy w stopniu umożliwiającym porozumienie się w kraju docelowym, jak również w krajach znajdujących się na trasie planowanej wycieczki lub imprezy.
Dodatkowe wymagania w przypadku organizacji wyjazdów krajowych z udziałem uczestników z zagranicy	Organizator wycieczek krajowych z udziałem turystów z zagranicy jest obowiązany zapewnić opiekę przewodnika turystycznego i pilota wycieczek posiadających znajomość języka umożliwiającego na swobodny kontakt z uczestnikami lub znajomość języka uzgodnionego z kontrahentem zagranicznym.	Wobec braku – w obu rozporządzeniach – uregulowań dotyczących zapewnienia młodzieży z zagranicy opieki osoby znającej odpowiedni język, należy przyjąć, iż organizator nie jest do tego formalnie zobowiązany.	
Dokumenty potwierdzające znajomość języka	Dyplom ukończenia studiów filologicznych, nauczycielskiego kolegium języków obcych lub świadectwo ukończenia szkoły z obcym językiem wykładowym za granicą. Egzamin ze znajomości języka obcego przed komisją egzaminacyjną języków obcych powołaną przez wojewodę	Oba rozporządzenia nie wymieniają jakiegokolwiek dokumentu umożliwiającego obiektywne sprawdzenie stopnia znajomości języka obcego przez opiekuna	

<p>Maksymalna liczba uczestników przypadająca na jednego opiekuna</p>	<p>Organizatorzy wycieczek w kraju i za granicą, w których uczestniczy co najmniej 10 osób realizujących wspólny program, są zobowiązani, do zapewnienia uczestnikom opieki osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego (dla wycieczek w kraju) bądź pilota wycieczek (dla wycieczek w kraju, z wyjątkiem wycieczek wymagających udziału przewodnika turystycznego, oraz dla wycieczek za granicą), jeżeli umowa nie stanowi inaczej,</p>	<p>1. Zasada ogólna: 20 osób 2. Wyjątki: • 15 osób w przypadku dzieci poniżej 10 roku życia • W przypadku, gdy uczestnikami wycieczki są dzieci niepełnosprawne, liczba ta ulega odpowiedniemu zmniejszeniu w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności</p>	<p>1. Po wyjściu (wyjeździe) poza teren szkolny w obrębie tej samej miejscowości – przynajmniej jeden opiekun dla grupy 30 uczniów. Przy korzystaniu z miejskich środków lokomocji ilość opiekunów powinna być zwiększona w zależności od odległości, wieku uczniów i innych potrzeb. 2. Przy wyjeździe poza miejscowość, w której jest siedziba szkoły – jeden opiekun dla grupy do 15 uczniów; w szkołach specjalnych liczba opiekunów powinna być zwiększona odpowiednio do stopnia upośledzenia uczniów. 3. Liczebność grup na obozach specjalistyczno-sportowych nie powinna przekraczać 20 uczestników na jednego wychowawcę (trenera). W przypadku treningu terenowego wysokogórskiego, kajakarskiego, żeglarskiego i wioślarskiego na jednego wychowawcę (trenera) nie powinno przypadać więcej niż 10 uczestników, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują mniejszej liczebności uczestników.</p>
--	--	---	---

- Ustawa o usługach turystycznych (Dz.U.97.133.884)
- Rozporządzenie MEN w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wycieczek dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz.U.97.12.67)
- Rozporządzenie MEN w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki.(Dz.U.01.135.1516)
- Rozporządzenie MEN w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach publicznych (Dz.U.92.65.331)

b. Prawo transportowe

Polskie i niemieckie ustawy regulujące zasady przewozów osobowych przewidują obowiązek uzyskania przez przewoźnika odpowiednich zezwoleń. Przepisów ustawy nie stosuje się do przewozu niezarobkowego w kraju i za granicą pojazdem mieszczącym do 9 osób z kierowcą włącznie.

Wymagania przewidziane w obu ustawach są uzależnione od rodzaju przewozów, które prowadzi dane przedsiębiorstwo. Dlatego na wstępie scharakteryzowane będą te z nich, które mają znaczenie dla organizatorów programów wymiany.
Polska ustawa o transporcie drogowym różni:

1. **Transport krajowy** (wykonywany na terenie i pojazdami zarejestrowanymi w kraju) i **zagraniczny** (połączony z przekroczeniem granicy)
2. **„Przewóz na potrzeby własne”** (krajowy i międzynarodowy) – przewóz niezarobkowy (nieodpłatny) wykonywany przez przedsiębiorcę pomocniczo w stosunku do jego podstawowej działalności gospodarczej, spełniający łącznie następujące warunki:
 - a. celem przejazdu jest przewiezienie osób z lub do przedsiębiorstwa,
 - b. pojazdy mechaniczne używane do przewozu muszą być prowadzone przez pracowników przedsiębiorcy,

- c. pojazdy te znajdują się w prawnej dyspozycji przedsiębiorcy,
- d. nie jest przewozem osób w ramach prowadzonej działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych.
3. **Przewóz regularny** – publiczny przewóz osób i ich bagażu wykonywany według rozkładu jazdy podanego przez przewoźnika do publicznej wiadomości, co najmniej poprzez ogłoszenia wywieszane na przystankach i dworcach autobusowych, w którym należność za przejazd pobierana jest zgodnie z taryfą opłat podaną do publicznej wiadomości oraz z warunkami przewozu.
4. **Przewóz wahadłowy** - wielokrotny przewóz zorganizowanych grup osób tam i z powrotem, między tym samym miejscem początkowym a tym samym miejscem docelowym, przy spełnieniu łącznie następujących warunków:
- każda grupa osób przewiezionych do miejsca docelowego wraca do miejsca początkowego,
 - miejsce początkowe i miejsce docelowe oznaczają odpowiednio miejsce rozpoczęcia usługi przewozowej oraz miejsce zakończenia usługi przewozowej, z uwzględnieniem w każdym przypadku okolicznych miejscowości leżących w promieniu 50 km.
5. **Przewóz okazjonalny** - przewóz osób, który nie stanowi przewozu regularnego, ani przewozu wahadłowego
6. **Przewóz kabotażowy** - przewóz wykonywany pojazdem samochodowym zarejestrowanym za granicą lub przez przedsiębiorcę zagranicznego między miejscami położonymi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Szczególne zwrócić należy tu uwagę na rodzaje przewozu wymienione w punktach 1. (przewóz międzynarodowy – do tej kategorii należą z reguły wyjazdy związane z programami wymiany), 5 (przewóz okazjonalny – występuje on zawsze, gdy organizator programu wymiany nie korzysta ze środków komunikacji publicznej lub z usług przedsiębiorstw transportowych wożących pasażerów po stałych trasach, lecz ze specjalnie do tego celu wynajętych autobusów), 6 (przewóz kabotażowy – w sytuacji, gdy przyjeżdżająca do polski grupa niemiecka zabiera do swojego autobusu polskich uczestników wymiany, przewóz tych ostatnich stanowi w myśl ustawy przewóz kabotażowy i podlega regulacjom dotyczącym tego przewozu).

Z kolei w ustawie niemieckiej wyróżniono:

1. **Przewóz regularny** – pojęcie to ma nieco inne znaczenie aniżeli odpowiedni termin z polskiej ustawy, albowiem nie jest tu wymagane istnienie regularnego rozkładu jazdy (zawiera, więc w sobie także kategorię przewozu wahadłowego).
2. **Przewóz okazjonalny** – odpowiednik polskiego pojęcia. Zalicza się do niego:
 - a. wyjazdy wycieczkowe lub turystyczne
 - b. przewozy z wynajętymi autobusami – w tym celu autobus musi być wynajęty w całości (nie podpada pod tą kategorię „wynajęcie” części miejsc w autobusie liniowym), zaś przewożone osoby muszą stanowić zorganizowaną grupę
3. **Transport transgraniczny** – odpowiada polskim pojęciom transportu międzynarodowego i kabotażowego

	Ustawa o transporcie drogowym (Dz.U.01.125.1371) Polska	Ustawa o transporcie osobowym (BGBl. I S. 1690) Niemcy
Transport osobowy	<p>1. Przy przewozach krajowych – wymagane jest posiadanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – licencji wydanej przez starostę – przy przewozach regularnych – dodatkowego zezwolenia wydanego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starostę lub marszałka sejmiku wojewódzkiego (w zależności od zasięgu planowanej działalności) <p>2. Przy przewozach międzynarodowych – wymagane jest:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. posiadanie licencji wydanej przez Ministra Infrastruktury b. posiadanie zezwolenia wydanego przez ministra infrastruktury - nie wymaga zezwolenia wykonywanie przewozu okazjonalnego, jeżeli: <ul style="list-style-type: none"> – tym samym pojazdem samochodowym na całej trasie przejazdu przewozi się tę samą grupę osób i dowozi się ją do miejsca początkowego albo – polega on na przewozie osób do miejsca docelowego, natomiast jazda powrotna jest jazdą bez osób (podróżnych), albo – polega on na jeździe bez osób do miejsca 	<p>Zezwolenia wymagają wszelkie przewozy osób dokonywane w celach zarobkowych albo w ramach działalności gospodarczej.</p> <p>Wyjątkiem są przewozy samochodami osobowymi (przeznaczonymi do przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą), jeśli uzyskane wynagrodzenie nie przekracza kosztów własnych przewożącego.</p> <p>Organ właściwy do wydawania zezwoleń wyznacza indywidualnie rząd każdego kraju związkowego</p>

	<p>docelowego i odebraniu oraz przewiezieniu do miejsca początkowego grupy osób, która przez tego samego przewoźnika drogowego została przewieziona na zasadzie określonej w punkcie poprzednim</p> <p>c. wypełnienie tzw. formularza jazdy (oznaczenie przewoźnika, numeru rej. pojazdu, rodzaju usługi, miejsca początkowego i docelowego wraz z listą imienną pasażerów)</p> <p>3. W wypadku przewozu kabotażowego – wymagane jest zezwolenie na przewóz kabotażowy wydane przez Ministra Infrastruktury</p> <p>4. Przy przewozach na potrzeby własne – wymagane jest posiadanie zaświadczenia potwierdzającego zgłoszenie przez przedsiębiorcę prowadzenia przewozów drogowych jako działalności pomocniczej wydane przez starostę (w wypadku przewozów międzynarodowych wymagane jest także prowadzenie formularza jazdy, o którym mowa powyżej)</p>	
Wykonywanie transportu przez przedsiębiorstwo zagraniczne	Przepisy obu ustaw obowiązują zagranicznych przedsiębiorców wykonujących transport osobowy (o ile nic innego nie wynika z ustawy lub umowy międzynarodowej).	
Zabieranie dodatkowych pasażerów w trakcie wykonywania przewozu	Zabieranie polskich grup przez przewoźników niemieckich na obszarze Polski podlega przepisom ustawy o przewozach kabotażowych (wymaga zezwolenia)	W przypadku wyjazdu wycieczkowego lub turystycznego zabieranie „po drodze” dodatkowych pasażerów jest zabronione. W innych wypadkach na zabieranie dodatkowych pasażerów trzeba uzyskać zezwolenie
Sankcje	<p>W razie stwierdzenia w wyniku kontroli, iż któreś ze stwierdzonych powyżej wymagań nie zostało spełnione, na kontrolowanego nakłada się (w drodze decyzji administracyjnej) karę pieniężną:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. za brak licencji – 10 000 zł. 2. za brak zaświadczenia (przy przewozach na potrzeby własne) – 2000 zł. 3. za brak zezwolenia przy przewozach kabotażowych – 15 000 zł. 4. za brak formularza jazdy lub z nieprawidłowo wypełnionym formularzem jazdy – 1500 zł. 	<p>Federalne ministerstwo transportu, budownictwa i mieszkalnictwa może zakazać transportu (na stałe albo na czas określony na albo przez teren Republiki Federalnej Niemiec) przedsiębiorstwu z siedzibą prawną poza obszarem obowiązywania ustawy o transporcie osobowym w razie powtarzającego się lub poważnego naruszenia przepisów niniejszej ustawy.</p> <p>Naruszenie przepisów tej ustawy stanowi wykroczenie karane grzywną w wysokości do 5000 Euro.</p>

Prosimy zawiadomić nas o możliwych błędach lub brakujących informacjach, a także gdyby zechcieli Państwo podsunąć nam jakiś nowy pomysł lub podzielić się z nami uwagami dotyczącymi tego tekstu.

Wydawca:

Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM)
skr. poczt. 600516, 14405 Poczdam
telefon: 0331-284790; fax: 0331-297527,
e-mail: buero@dpjw.org; www: www.dpjw.org

stan: grudzień 2005